

Мурсамітова І. А. Естетичне виховання дошкільників та учнів початкової ланки засобами національного мистецтва / І. А. Мурсамітова, О. А. Брюховецька // Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2016. – № 7. – С. 86 – 93.

Актуальність. Стаття присвячена проблемі формування естетичного виховання дошкільників та учнів початкової ланки. У названій роботі теоретично обґрунтовано сутність поняття естетичне та національне виховання, проаналізовано вплив образотворчого мистецтва, народних традицій, родинного виховання, народної педагогіки на формування у дітей родинних цінностей, ідей, поглядів, переконань.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, культура, мистецтво, духовні цінності.

УДК 37.035.6

Мурсамітова І.А., Брюховецька О.А.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Дитинство – це важливий і неповторний період формування особистості. Саме в цей період дитина формується фізично, психічно, інтелектуально, здобуває необхідні знання, вміння та навички. В цей період діти потребують приділення найбільшої уваги. Від розумного ставлення до дитячих проблем, інтересів та потреб залежить доля кожної дитини у формуванні цілісної особистості.

В наш час зміст дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини. У свідомості дитини-дошкільника закладаються фундаментальні світоглядні поняття, моральні цінності, переконання. Першим соціальним осередком дитини є сім'я. Тому так важливо дати системні знання про сім'ю, родину, історію свого роду.

У дошкільному віці великий вплив на формування особистості дитини має українська художня діяльність, яка є провідним засобом естетичного і національного виховання дітей.

Сьогодні Україна вибрала свою незалежність, роздобула власну державу, відроджується історична пам'ять народу, культура, мова, а також образотворче мистецтво, відповідно відроджується національна система виховання. Лише правильно організована,

вона може сформувати повноцінну, національно-свідому особистість громадянина України.

Пізнання родовиду, сім'ї, селища, району, міста, краю, держави починається вже у дошкільному закладі. Систематично вихователі знайомлять дітей з творами українського образотворчого мистецтва. Під час малювання діти вчаться слухати і бачити «шедеври», створені рідним народом. Поступово через живопис до дітей надходить розуміння того, що вони живуть в країні, не пишатися якою - неможливо.

В наш час, коли відбувається духовне відродження і становлення нашої держави, актуальності набуває питання національного виховання через твори українського образотворчого мистецтва.

Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета - виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури, міжнародних взаємовідносин, формування у молоді потреби та умінь жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів, переконань на основі цінностей вітчизняної світової культури.

Національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Позицію про те, що виховання має яскраво виражений національний характер, здавна підтримували видатні філософи, педагоги, психологи. Як немає взагалі людини (абстрактної, безликої, без конкретної національної приналежності), а є людина-українець, росіянин, японець, так немає виховання взагалі, а є українське, німецьке, японське виховання тощо.

Цю саму думку слідом за К.Д. Ушинським повторюють М.Бердяєв, Д.Донцов, сучасні науковці М.Стельмакович, Ю.Руденко, Б.Червак та ін.

Науковці стверджують, що не може існувати суспільство, в якому не було б окреслено науково вивірених основних ідеологічних установок, котрі б вели суспільство до єдиної мети. Але ця ідея мусить бути не нав'язаною ззовні, а виробленою самим народом. Вона полягає у тому, що кожен народ, нація, етнос у процесі свого розвитку виробили історично зумовлену ідеологію, яка своїм корінням сягає сивої давнини і ідеями якої пройняті всі сфери життєдіяльності народу.

Цілі і завдання національної системи виховання досягаються насамперед через глибоке і всебічне оволодіння дітьми змістом освіти, який має втілювати в собі національні та загальнолюдські цінності і реалізується такими основними шляхами, засобами [7, с. 38]:

1. Рідна мова. Українська мова є однією з найдавніших і розвинутіших мов світу. Вона має багатовікову історію свого розвитку, тому скарбниця її виражальних засобів, пізнавально-навчальних прийомів практично невичерпна.
2. Родовід. Засобами рідної мови діти найбільше усвідомлюють ідейно-моральні цінності родовиду, його основоположну роль у житті людини, нації, її культури і духовності. Від роду до народу, нації – такий природний шлях розвитку кожної дитини, формування її гуманістичної суті, патріотичної спрямованості, національної свідомості і повноцінності, громадської зрілості.
3. Рідна історія. З історії родовиду починається історія рідного народу. Українська система виховання ґрунтується на фактах, відомостях, наукових знаннях історії Батьківщини – України. Її історія розкриває найцінніше духовне багатство – знання про виникнення,

становлення і розвиток свого народу, нації, Вітчизни. Вивчаючи історію України, вихованці глибоко засвоюють першоджерела, витoki духовності рідного та інших народів, які здавна живуть на території нашої Держави.

4. Краєзнавство. У формуванні «кореневої» системи духовності дитини провідна роль належить краєзнавству. Вітчизнознавство починається з краєзнавства – історичного, етнографічного, географічного, фольклорного, літературного. Беручи активну участь у багатогранній краєзнавчій роботі, діти з раннього віку прилучаються до героїки минулих епох, трудових подвигів, справ і мистецьких традицій дідів, прадідів, їхнього подвижництва в ім'я вільного життя.

5. Природа рідного краю. Однією з причин порушення єдності людини з природою було те, що нехтувалися численні засоби національної системи виховання, спрямовані на формування в молоді екологічного світобачення. Народна виховна мудрість із колиски плекала в кожній дитині відчуття гармонії природи і людини. Українська система виховання пройнята ідеями вірності і відданості природі батьківського краю.

6. Національна міфологія. Українські легенди, притчі, міфи є найпоширенішими жанрами народної міфології, що втілює в собі могутній пізнавальний і виховний потенціал. У міфології – витoki українського національного характеру, способу мислення, світогляду, філософського осмислення дійсності.

7. Фольклор. Саме у фольклорі відображено багатогранну і глибоку душу народу, його духовне багатство. У фольклорі – першовитoki оригінального світосприймання, самобутнього тлумачення явищ природи і людського життя. У думах, піснях, прислів'ях і приказках, скоромовках, лічилках та інших фольклорних перлинах у високо поетичній і глибоко ліричній формі відображено весь культурно-історичний, мистецький шлях українського народу. Фольклорне виховання є найважливішою частиною етнопедагогіки, серцевиною національної системи виховання. Вся українська творчість спонукає до любові, духовності, моральних цінностей. Національний фольклор передається з покоління і підтримує національний дух українських людей.

8. Народний календар. Це система історично обумовлених дат, подій, свят, традицій, звичаїв і обрядів, які в певній послідовності відзначаються народом протягом року. Народний календар – енциклопедія життя, трудової діяльності, культури, побуту і дозвілля народу, могутній і гармонійний комплекс ідейно-моральних, емоційно-естетичних засобів виховання підростаючого покоління.

9. Національна символіка. Наш народ виробив багатющу символіку, яка виникла та апробовувалась протягом століть і стосується істотних сторін, доленосних подій у житті української нації, держави, духовності. Символіка містить у собі важливий філософський, політичний, ідейно-моральний та естетичний зміст, спрямованість. Національна символіка України в історичній пам'яті народу символізують державну, політичну, економічну і національну незалежність України.

10. Національні традиції, звичаї і обряди. В основі понять «народ», «нація» лежать стійкі віковічні традиції – трудові, моральні, етичні та інші. Традиції і звичаї бувають родинні, регіональні і загальнонаціональні. Вони об'єднують минуле і майбутнє народу, старші і молодші покоління, інтегрують етнічну спільність людей у високорозвинену сучасну націю. Національна система виховання широко використовує традиції і звичаї з метою формування в молоді етнічної самобутності, творчого ставлення до дійсності. Вихована в творчому національному дусі, молодь покликана розвивати традиції і звичаї батьків і дідів у нових конкретно-історичних обставинах, поглиблюючи самобутній колорит суверенної України.

Національна система виховання створює всі умови для того, щоб розкривалися природні задатки, формувалися нахили, здібності, вироблялося творче, самобутнє світобачення кожної особистості, реалізовувався її творчий потенціал. Національна система виховання є складовою і невід'ємною частиною життєдіяльності, життєтворчості

рідного народу. Тому система компонентів народної духовності, шляхи і засоби їх формування мають визначати сутність і зміст національної системи виховання.

Система національного виховання використовує практично невичерпні можливості народного професійного мистецтва у формуванні у людини - гуманіста. Історична енергія народу, стійкість, багатство, краса його національного духу трансформувалися і акумулювалися в різноманітних видах і жанрах мистецтва – пісенному, музичному, танцювальному, декоративно-прикладному тощо. Проймаючись чарами естетичних цінностей, дійств, учні переконуються в тому, що мистецькими традиціями пройняті всі сфери життя, діяльності, побуту, дозвілля народу [6, с.2].

Освітні заклади всіх ступенів і рівнів намагаються відроджувати та розвивати художню освіту, охоплювати необхідну суму знань, навичок, умінь у процесі виховання основ мистецтва.

Для підйому національного мистецтва, потрібно залучати більше народу. Починаючи з дошкільних закладів. Маленькі вихованці приймають спадщину від старших поколінь і сьогодні, завтра втілюють її в життя, стабілізують розвивають, пишаються, передають наступним поколінням.

Національне мистецтво дає змогу виховувати любов до рідної землі, природи, дає поняття про традиції нашої держави, побут, культуру. Знайомить дітей з видатними діячами українського мистецтва, з героями життя на протязі багатьох століть, які підтримували та розвивали мистецтво нашої держави.

Серед різних видів мистецтва образотворче мистецтво справляє на людину чи не найефективнішу дію, бо завдяки своїй універсальності впливає на її емоційно-чуттєву сферу, поглиблює знання, формує загальну та естетичну культуру. В педагогічній практиці образотворче мистецтво сприяє створенню образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви. Воно певною мірою впливає на внутрішній світ дитини, залучає її до сфери людських емоцій, виховує в ній здібність орієнтуватись в навколишньому житті, пробуджує сприйнятливність до прекрасного.

Художнє виховання засобами образотворчого мистецтва слід розпочинати з дошкільного віку. Образні картини, в яких відтворено навколишню дійсність викликають яскраві емоції і на довго залишаються в пам'яті дитини впливаючи на її подальший розвиток [5, с.6]. Це допомагає формувати естетичну оцінку, це відкриває стежку до емоційно – морального, естетичного змісту мистецтва.

З давніх-давен Україна славиться чудовими майстрами. В нас уміють ткати й вишивати, вирізати по дереву і розписувати, виготовляти кераміку. Умільці з народу передають свої вміння від покоління до покоління, щоб нащадки залучалися до скарбниці національного мистецтва. Знане у світі українське народне малярство, декоративність та образність якого привертають увагу мільйонів людей. Національні традиції підтримують та продовжують талановиті митці, вихідці з різних регіонів України.

Національна система виховання, породжена історичним процесом і створена самим народом, зосереджує в собі родинні цінності, ідеї, погляди, переконання, традиції, звичаї, навчально-виховні заклади і осередки культури, які спрямовані на організацію життя підростаючого покоління, виховання його в дусі природничо-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, науково-педагогічної думки, що ввібрали в себе надбання національної виховної мудрості, досягнення світової культури.

Всі компоненти духовності українського народу, як і його матеріальної культури, становлять національні цінності, які є серцевиною освіти і, виховання. Рідна народна і професійна культура, наука, духовність та кращі здобутки культур інших народів становлять основний національний та загальнолюдський зміст освіти і виховання підростаючих поколінь.

Глибоке знання і практичне продовження традицій, звичаїв і обрядів створює той національний колорит, ту цілісну культурно-історичну життєдіяльність, національну

самобутність, яка є могутнім стимулятором творчості народу, невичерпним джерелом його мистецької, культурної діяльності; оригінальним внеском народу в світову історію, у взаємозбагачення культур, духовності народів світу; фундаментальною природовідповідною основою виховання підростаючих поколінь, створення національної системи виховання. Характер виховання полягає у формуванні молодшої людини як громадянина України незалежно від її етнічної приналежності. Національне виховання має суспільний характер. До нього причетні сім'я, найближче соціальне оточення - формальні й неформальні об'єднання, громадські організації, засоби масової інформації, заклади.

У світлі вищевикладеного можна сказати, що країна, яка не має своєї самобутньої і неповторної системи виховання, національної ідеї, не має історичного майбутнього.

Список використаної літератури

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). - К.: Райдуга, 1994. – 112 с. **2. Закон** України «Про освіту» // Законодавство України про освіту: зб. законів. - К.: Парламент. вид-во. 2002. - 144 с. **3. Національна** програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства: затв. Постановою Кабінету Міністрів України, 15 верес. 1999 р.: (Витяг) // Директор школи– 2003.– № 29–32.– С. 16–18. **4. Бойченко В.** Сучасний стан патріотичної вихованості молодших школярів / В. Бойченко. Початкова школа. – 2005. - №5. – С.12-14. **5. Вишневський О.** Ще раз про народження громадянина: національне і громадське у сучасному українському вихованні / О. Вишневський. Освіта. – 2002. - №8-9. – С.6-7. **6. Гнатюк В.** Управління системою національного виховання учнів початкових класів / В. Гнатюк. Початкова школа. – 2000. - №4. – С.1-3. **7. Кловак Г., Ткаченко В.** Формування етнічної самосвідомості школярів – важлива проблема сучасної національної школи України / Г. Кловак, В.Ткаченко. Учитель. – 2000. - №1-3. – С.38-40. **8. Коваль В. О.** Науково-методичні основи патріотичного виховання учнів засобами трудового навчання / В. О. Коваль. Збірник наукових праць. - К., 2000. - С.102-110.

Мурсамитова И.А., Брюховецкая О.А. Эстетическое воспитание дошкольников и учеников начального звена средствами национального искусства

Статья посвящена проблеме формирования эстетического воспитания дошкольников и учеников начального звена. В названной работе теоретически обоснована сущность понятия эстетическое и национальное воспитание, проанализировано влияние изобразительного искусства, народных традиций, семейного воспитания, народной педагогики на формирование у детей семейных ценностей, идей, взглядов, убеждений. В статье раскрыта значимость украинского народного творчества на формирование гражданских качеств личности, патриотических настроений. Освещаются пути эффективных средств приобщения молодежи к национальным ценностям, которые направлены на организацию жизни подрастающего поколения, воспитания его в духе естественно-исторического развития материальной и духовной культуры нации.

Национальная система воспитания создает все условия для того, чтобы раскрывались природные задатки, формировались склонности, способности, производилось творческое, самобытное мировоззрение каждой личности, реализовывался его творческий потенциал. Национальная система воспитания является составной и неотъемлемой частью жизнедеятельности, жизнестворчества родного народа.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, культура, искусство, духовные ценности.

Mursamitova I.A., Bryukhovetska O.A. Aesthetic education preschool and junior pupils by means of national art

The article deals with the problem of formation of aesthetic education of preschool and elementary level. In these theoretically the essence and aesthetic concept of national education, the influence of the fine arts, folk traditions, family education, public pedagogy in the formation childrens family values, ideas, opinions and beliefs. The article deals with the importance of Ukrainian folk art on the formation of civil qualities of patriotic sentiment. Highlights ways most effective means of familiarizing young people with national values, which are aimed at organizing the life of the younger generation, his upbringing in the spirit of natural historical development of material and spiritual culture of the nation.

The national education system, generated by the historical process and created by the people, a focus family values, ideas, attitudes, beliefs, traditions, customs, educational institutions and cultural centers aimed at organizing the life of the younger generation in the spirit of his education pryrodnycho- historical development of material and spiritual culture of the nation. The system of education based on the principles of family education, public pedagogy, scientific and educational thought that absorbed the achievements of the national educational wisdom, achievement of world culture.

Educational institutions at all levels and levels trying to revive and develop art education, to cover the necessary amount of knowledge, skills, abilities, education in the fundamentals of art.

The national education system creates all conditions to natural inclinations revealed, formed inclinations, abilities, produce creative, original outlook of each individual, realized its creative potential. The national system of education is an integral and inalienable part of life, life creativity of their people.

Keywords: national-patriotic education, culture, art, spiritual values.